

CUD W PIŚMIE ŚWIĘTYM

Wstęp

Cud to zjawisko nadzwyczajne o charakterze religijnym, które jest znakiem Boga (transcendencja), skierowanym do człowieka (immanencja). Oznacza konkretne działanie, przez które Bóg w sposób szczególny realizuje historię zbawienia i oznajmia swoją zbawczą wolę człowiekowi tworzącemu historię własnego życia i współtworzącemu historię społeczności ludzkiej. Cud pojawia się w Starym Testamencie i w Nowym Testamencie jako znak uwierzytelniający religijne posłannictwo Bożego wysłannika, a zwłaszcza Jezusa Chrystusa².

Powyższa definicja cudu ukazuje znaczną różnicę między jego biblijnym a współczesnym rozumieniem. Przez cud bowiem rozumie się dzisiaj z reguły naruszenie praw przyrody, które traktowane są jako stałe i powszechnie znane człowiekowi. Autorzy biblijni nie zajmowali się jednak prawami przyrody jako takimi. W ich środowisku znano wprawdzie oczywiste prawidłowości rządzące światem, lecz tylko w niewielkim stopniu tłumaczono je przyczynowo. W tej sytuacji nadzwyczajne i cudowne mogły się wydawać rzeczy, które dziś uznawane są za naturalne, a świat nie jawił się wtedy jako uporządkowana machina, lecz raczej jako dość chaotyczny, dynamiczny i zaskakujący. W rezultacie w świecie Biblii cud nie był postrzegany od strony zjawiskowej czy przyrodniczej, lecz teologicznej. Cudem nie okazywało się więc każde nadzwyczajne zjawisko, lecz takie, za którym stał Bóg i które kierowało myśli człowieka ku Bogu³.

W niniejszym opracowaniu temat cudu ukazany będzie właśnie z perspektywy biblijnej. W sposób syntetyczny zostanie więc przeprowadzona analiza literacka i teologiczna cudu jako zjawiska obecnego na kartach Starego i Nowego Testamentu, ze szczególnym podkreśleniem celu opisywania cudownych wydarzeń przez natchnionych autorów biblijnych.

1. Stary Testament

Stary Testament widzi w cudach objawienie się samego Boga i skuteczne znaki Jego zbawienia. Dlatego Izraelici nie posiadali słowa, które byłoby odpowiednikiem dzisiej-

¹ Ks. dr Tomasz Tomaszewski, wykładowca Pisma Świętego w Wyższym Seminarium Duchownym i w Instytucie Teologicznym w Koszalinie, sekretarz II Synodu Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej, moderator diecezjalny Dzieła Biblijnego im. św. Jana Pawła II. Adres do korespondencji: 75-817 Koszalin, ul. Seminaryjna 2a; e-mail: tomtomaszewski@op.pl.

² Romuald Łukaszyk, „Cud”, w: *Encyklopedia katolicka* t. 3 (Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 1985), kol. 642–643.

³ Michał Wojciechowski, *Cuda Jezusa* (Częstochowa: Edycja Świętego Pawła, 2010), 5–7.

szezo terminu cud, rozumianego najczęściej jako wydarzenie dokonujące się wbrew lub obok praw natury⁴.

Jednak z tym, co można by nazwać cudem, wiążą się w Starym Testamencie trzy terminy hebrajskie: *ot* – znak lub wskazówka, czyn Boga, przez który przekazuje On przesłanie swojemu ludowi lub władcom pogańskim; *mofet* – cud, wydarzenie nadzwyczajne; *pele* – suwerenny akt Boga.

Ot, jako znak pochodzący od Boga, może mieć charakter stały jak dowody ustanowionego przez Boga porządku wszechświata, słońce, księżyc i gwiazdy, znaki pór roku, dni i lata (Rdz 1,14). O wiele częściej jednak termin ten łączy się z bezpośrednimi działaniami Boga na rzecz narodu wybranego, zwłaszcza zaś z wydarzeniami obiecującymi, a potem realizującymi wyzwolenie Izraela z niewoli egipskiej. Plagi, które spadły na Egipt, nie wymuszając na faraonie uwolnienia Izraela (Wj 4,8–30), miały na celu zarówno przekonanie Izraela, jak i egipskiego władcy, że Bóg ma swoje zamiary względem tego ludu. Termin *ot* pojawia się również na przypomnienie tego, co Bóg dokonał dla swojego ludu (Pwt 26,8). Te znaki nie mówią same z siebie, lecz są jednak w stanie wskazać przeciwnikom i członkom narodu wybranego, że Bóg ma swój szczególny plan i cel, które właśnie realizuje.

Termin *mofet* podkreśla nadzwyczajny charakter działań Boga dla dobra swojego ludu. Używany jest na określenie takich wydarzeń jak zamiana laski Aarona w węże (Wj 17,9–10), a później w celu przypomnienia tych zdumiewających wydarzeń w liturgicznej i prorockiej tradycji Izraela (Ps 78,40–55; Jr 32,17–22). Termin ten określa również interwencje Boga wówczas, gdy przepowiadanie Bożego posłańca okazuje się nieskuteczne (Wj 7,9). Poza tym wskazuje on często cuda, które towarzyszyły Izraelowi podczas jego wyjścia z Egiptu. W tym kontekście oznacza on dowód mocy, który ma spełniać rolę argumentu przekonującego faraona do uwolnienia Izraelitów (Wj 11,9–10). Niekiedy termin ten przyjmuje również formę ostrzeżenia (Pwt 28,45–46).

Termin *pele* akcentuje wszechwładzę Boga w realizacji Jego działań na korzyść swojego ludu. Występuje on w opowiadaniach historycznych (Wj 15,11), w refleksji mądrościowej nad działaniami Boga (Hi 9,10) oraz w psalmach, kiedy świętuje się wspomnienie wydarzeń dokonanych przez Boga dla Jego ludu (Ps 77,10–13). Termin ten oznacza obiektywne zjawisko, zdarzenie, które budzi zdziwienie. Stąd niektórzy wolą oddawać go przez rzeczownik określający wspaniałość⁵.

W Starym Testamencie nazywano więc cudem wydarzenie, rzecz lub osobę, które prowadzą do poznania Boga i do przyjęcia Jego objawienia wraz ze wszystkimi jego konsekwencjami. Cuda Starego Testamentu można podzielić na:

- prowadzące do poznania i uznania objawienia oraz działania Bożego,
- stwierdzające skuteczną opiekę Bożą, zwłaszcza zgodną z obietnicami,

⁴ Roman Bartnicki, „Problematyka cudów Jezusa we współczesnej egzegezie”, *Warszawskie Studia Teologiczne* 24, 2 (2001): 54.

⁵ Howard Clark Kee, „Cuda w świecie Biblii”, w: *Słownik hermeneutyki biblijnej*, red. R.J. Coggins, J.L. Houlden (Warszawa: Vocatio, 2005), 94; Mariusz Rosik, *Jezus i Jego misja. W kręgu orędzia Ewangelii synoptycznych* (Kielce: Instytut Teologii Biblijnej Verbum, 2003), 159–160.

- potwierdzające lub weryfikujące czyjeś posłannictwo, instytucję pochodzącą od Boga itp.,
- upamiętniające jakieś wydarzenie wpływające z ingerencji Bożej.

W sensie ściśle teologicznym we wszystkich tych aspektach podkreśla się przymioty Boże, m.in. wielkość, moc, wolę zbawczą, sprawiedliwość, wierność i miłosierdzie. Sprawcą cudu może być nie tylko Bóg, ale także człowiek powołany przez Boga i obdarzony specjalną mocą charyzmatyczną. W tym przypadku cud staje się jednocześnie sprawdzianem autentyczności posłannictwa tego człowieka. Stary Testament dowodzi niekiedy tej autentyczności przez wzmiankę o specjalnych przedmiotach (Wj 4,2–5), skutecznie zanoszonych modlitwach (1 Krl 17,20; 2 Krl 4,33) lub wypełnieniu specjalnych nakazów Bożych (Wj 7,9–12).

Ponieważ w Starym Testamencie nie podkreślano, że prawa naturalne są różne od nadprzyrodzonego działania Bożego, pojęciem cudu obejmowano zarówno zjawiska budzące podziw, zdumienie lub lęk, jak też przekraczające porządek naturalny. Najbardziej eksponowaną funkcję pełniły cuda związane z wyjściem z Egiptu, wędrówką do ziemi Kanaan i początkiem jej zdobywania. Reprezentowały one nie tylko określone, religijne spojrzenie na dzieje Ludu Bożego, ale były niejako przykładem i gwarancją skutecznej ingerencji Boga. Wspomnienia o tych wydarzeniach zawierają wszystkie biblijne tradycje teologiczne w Pięcioksięgu, przypisując im dość zróżnicowaną rolę w argumentacji teologicznej. Za najstarszy rdzeń tych przekazów uważa się opis cudownego wyprowadzenia z Egiptu i przejście przez Morze Czerwone⁶.

Cud wiąże się w Starym Testamencie także z przyszłym odnowieniem, a za okres pełni cudownej działalności Boga pośród swojego ludu i w świecie uważano czasy mesjańskie. Odnowienie to miało przywrócić całej naturze stan sprzed upadku człowieka (Iz 11,6–9; Am 9,13–15; Oz 2,23–24; Za 14,6–11). Choć w judaizmie nie przedstawiano mesjasza bezpośrednio jako cudotwórcy, to jednak wierzone, że będzie on realizował zapowiadane cuda, która staną się znakami nadejścia Nowego Przymierza. Dlatego w okresie poprzedzającym czasy Nowego Testamentu cuda nabrały nowego znaczenia. W perspektywie zbawczej przyszłości dawne czyny Boże ukazywały się w nowym, ponadnaturalnym świetle.

Właściwa teologiczna wymowa starotestamentalnych cudów podkreśla nie tyle konkretną treść wydarzenia przypisywanego (bezpośrednio lub pośrednio) Bogu, lecz jego sens rozumiany jako wezwanie skierowane przez Boga do swojego ludu. Wezwanie to ma wartość absolutną i dlatego w nim należy poszukiwać trwałego znaczenia dawnych cudów dla ludu Bożego⁷.

Starotestamentalne cuda, dzięki zdziwieniu, które wywoływały, miały na celu przede wszystkim wzbudzenie i umocnienie w człowieku wiary oraz jej pokrewnych cnót: ufności, wdzięczności, pamięci o otrzymanych dobrodziejstwach, pokory, posłu-

⁶ Lech Stachowiak, „Cud w Starym Testamencie”, w: *Nowy słownik teologii biblijnej*, red. Henryk Witczyk (Lublin–Kielce: Towarzystwo Naukowe KUL, Wydawnictwo Jedność, 2017), 157–158; Grzegorz Szamocki, „Znaczenie cudów w Biblii”, *Studia Gdańskie* 21 (2007): 51–54.

⁷ Stachowiak, „Cud w Starym Testamencie”, 159–160.

szeństwa, bojaźni Bożej, nadziei. Natomiast zaślepiały one takich, którzy niczego się nie spodziewali po nieznanym Bogu, jak np. faraon (Wj 7,13). Jednak człowiek, który już znał Boga i tylko w Nim pokładał całą swoją ufność, dostrzegał w cudach wielkie dzieło miłości Bożej i uważał je za pieczęć położoną na misji Bożego posłańca⁸.

2. Nowy Testament

W opisach cudów w Nowym Testamencie nie podkreślano ich cudowności i nadzwyczajności, lecz ich sens religijny i osobowy. Autorzy nowotestamentalni, nie wnika-
jąc w prawa przyrody rządzące wszechświatem, ukazywali Boga stale działającego w świecie (Mt 8,25–27; 19,4–8; Mk 10,6–9) i w historii człowieka (Mk 10,19; 12,25), widząc źródło regularności zjawisk naturalnych w woli Bożej (Mt 5,45). Dlatego też Jezus i Jemu współcześni nigdy nie pytali o możliwość cudu i jego empiryczną rozpoznawalność, lecz o prawdę i teologiczny sens cudownego znaku. Cudu nie traktowano bowiem jako łamania czy naruszania praw natury, lecz jako znak włączenia całej rzeczywistości w realizację Bożego planu zbawienia. Cud, jako znak włączony w historię zbawienia, objawiał sposób działania Boga w historii, zwłaszcza Jego miłość i wierność, a przede wszystkim dobroć Jezusa, Jego godność mesjańską i chwałę, która w pełni objawi się w momencie Jego wywyższenia. Bóg objawiał się i realizował zbawienie w słowach i czynach. Dlatego księgi Nowego Testamentu ukazują Jezusa głoszącego bliskość królestwa Bożego i czyniącego znaki⁹.

Cuda dokonywane przez Jezusa były istotnym elementem Jego działalności publicznej. Stanowiły nie tylko potwierdzenie Jego nauczania, ale także demonstrację bliskości królestwa Bożego. Łatwo dostrzec pewne sprzężenie zwrotne pomiędzy działalnością cudotwórczą i nauczycielską Jezusa. Nauczanie zostaje potwierdzone przez czyny pełne mocy, które z kolei znajdują swoje wyjaśnienie w nauczaniu¹⁰.

Do najczęściej używanych przez ewangelistów terminów określających cuda Jezusa należą: *dynamis*, *semeion* i *ergon*. Każdy z tych rzeczowników podkreśla inny aspekt pojęcia cudu. Ich pole semantyczne pokrywa się niekiedy z hebrajskimi określeniami cudów: *ot*, *mofet* i *pele*.

Grecki rzeczownik *dynamis* oznacza moc lub dzieło mocy. Na określenie pojedynczych cudów z zaakcentowaniem ich mocy pojawia się w: Mk 5,30; 6,5; 9,39; Łk 4,36; 5,17; 19,8.46; 9,1; 10,19. Termin *dynamis* był używany w czasach Jezusa na oznaczenie wszelkiego rodzaju cudownych wydarzeń w środowisku judaizmu lub cudów dokonywanych przez bogów helleńskich. Jednak koncepcja cudu u synoptyków zdecydowanie odbiega od powszechnych w I wieku opinii dotyczących niezwykłych wydarzeń. Cuda dokonywane przez Jezusa nie miały bowiem nic wspólnego z magią

⁸ Paul Ternant, „Cud”, w: *Słownik teologii biblijnej*, red. Xavier Léon-Dufour (Poznań: Pallottinum, 1994), 165.

⁹ Józef Kudasiewicz, „Cud w Nowym Testamencie”, w: *Nowy słownik teologii biblijnej*, red. Henryk Witczyk (Lublin–Kielce: Towarzystwo Naukowe KUL, Wydawnictwo Jedność, 2017), 160–161.

¹⁰ Rosik, *Jezus i Jego misja*, 154. Zestawienia cudów zapisanych w Ewangeliach dokonuje Bartnicki, „Problematyka cudów Jezusa we współczesnej egzegezie”, 55–57.

ani z magicznymi środkami, technikami i procedurami. Cudom Jezusa zawsze towarzyszyło zbawcze słowo. Nie dokonywał On nigdy cudów dla nich samych, lecz miały one na celu potwierdzenie prawdziwości głoszonego przez Niego słowa.

Termin *semeion* tłumaczony jest zazwyczaj jako znak i odnosi się do cudów dokonywanych przez Jezusa (Mk 8,11–12; Mt 12,38–39; 16,3–4; Łk 11,29–30). Oprócz tego pojawia się w kilku wyrażeniach typowych dla Ewangelii synoptycznych: znak Jonasza, znak Syna Człowieczego (Mt 24,30), znak sprzeciwu (Łk 2,34)¹¹.

Rzeczownik *ergon* oznacza czyn, dzieło i na określenie pojedynczych cudów u synoptyków pojawia się trzykrotnie: Mt 11,2.19; Łk 24,19. Na określenie cudu termin ten jest używany przede wszystkim w czwartej Ewangelii. Znaczenie *ergon* jest w niej szersze niż *semeion*, ponieważ pierwszy z tych terminów określa również dzieła, które nie są cudami, podczas gdy drugi odnosi się jedynie do cudów¹².

Jezus nie dokonywał cudów dla swojej wygody czy potrzeby. Nie chciał, aby otoczenie rozumiało Jego misję jako działania wielkiego cudotwórcy. Odmawiał dokonywania cudów, kiedy był do tego namawiany przez swoich niedowierzających wrogów (Mk 8,11–12; Łk 23,8–11). Odmawiał też cudów ludowi szukającemu u Niego materialnych korzyści (Mt 1,32–34; J 6,15). Jezus nie dokonywał cudów po to, aby łatwiej pociągnąć za sobą ludzi, ani po to, aby demonstrować swoje mesjańskie posłannictwo (Mt 4,1–11; Łk 4,1–13). Rozumiał On swoje cuda jako objawienie się królestwa Bożego i oznakę początku zwycięstwa nad szatanem. Opowiadania o cudach Jezusa w Ewangeliiach są zaś rezultatem pragnienia ukazania tajemnicy Chrystusa¹³.

Ewangelia Marka zawiera opisy 18 cudów Jezusa i 4 wzmianki o licznych uzdrowieniach i wypędzaniu złych duchów. Markowe opisy cudów mają charakter epifanijny, ponieważ w cudach dokonanych przez Jezusa objawia się Bóg i Jego moc. Ponadto cuda są dziełem Jezusa jako Syna Bożego, który stał się człowiekiem. Jezus, chcąc początkowo ukryć swoją prawdziwą moc Bożą, kazał milczeć na temat swoich cudów (Mk 1,25; 3,12; 7,36; 8,30) w celu stopniowego objawienia swojej mocy Bożej (tzw. sekret mesjański)¹⁴.

Ewangelia Mateusza zawiera 20 opisów cudów i 9 wzmianek ogólnych o cudotwórczej działalności Jezusa. Cuda Jezusa, jako pełne mocy dzieła Sługi Pańskiego (Mt 8,2–17), są w niej dowodem wypełnienia się Pism. Mają one również charakter eklezjalny, gdyż w dziełach mocy Jezusa biorą udział Jego uczniowie i cała wspólnota (Mt 14,15–21). Dla uwypuklenia tych teologicznych elementów cudownych wydarzeń Mateusz skrócił obszernie relacje Markowe¹⁵. W jego relacjach o cudach dostrzega się

¹¹ Rosik, *Jezus i Jego misja*, 155–158.

¹² Rosik, *Jezus i Jego misja*, 160; Tomasz Hergesel, „Znaki”, w: *Egzegeza Ewangelii św. Jana. Kluczowe teksty i tematy teologiczne*, red. Feliks Gryglewicz (Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL, 1992), 383–386.

¹³ Antoni Paciorek, *Jezus z Nazaretu. Czasy i wydarzenia* (Częstochowa: Edycja Świętego Pawła, 2015), 286.

¹⁴ Jan Twardy, *Głoszenie cudów Jezusa dzisiaj* (Kielce: Współczesna Ambona, 2001), 72–80; Kudasiewicz, „Cud w Nowym Testamencie”, 164. Więcej: Tomasz Hergesel, *Jezus Cudotwórca* (Katowice: Księgarnia św. Jacka, 1987), 178–188.

¹⁵ Twardy, *Głoszenie cudów Jezusa dzisiaj*, 67–72; Kudasiewicz, „Cud w Nowym Testamencie”, 164.

dość łatwo, że chodzi w nich przede wszystkim o prawdę soteriologiczną i chrystologiczną. Charakterystyczne dla Ewangelii Mateusza są tzw. summaria o cudach (Mt 4,23–25; 9,35; 14,14; 15,29–31; 19,2; 21,14). Wiąże się to ze starotestamentalnymi zapowiedziami, w których podkreśla się, że Mesjasz ma wyzwolić ludzi ze wszystkich chorób i cierpień¹⁶.

Ewangelia Łukasza zawiera 20 opisów cudów i 4 wzmianki ogólne o cudotwórczej działalności Jezusa. Jezus został w niej przedstawiony jako prorok potężny w czynie i słowie wobec Boga i całego ludu. Ewangelista wysunął na pierwszy plan czyny Jezusa, które poprzedzają Jego słowa. Pierwsze powołanie i pierwsze owoce nauczania Jezusa mają swoje źródło właśnie w poprzedzających je cudach, które Łukasz umieścił w centrum historii zbawienia (Mt 4,33–41). Podkreślił przy tym, bardziej niż Marek i Mateusz, dobroć i współczucie Jezusa czyniącego cuda (Mt 7,13). Jest On Zbawicielem ludzi dotkniętych różnymi nieszczęściami, chorobami, biedą materialną, osamotnieniem czy zagubieniem¹⁷.

Ewangelia Jana zawiera 7 opisów cudów, nazywanych znakami. Pojawiają się w niej także ogólne wzmianki o znakach i dziełach Jezusa. W ujęciu Janowym cud jest znakiem rozpoznawczym obecności i osobowego działania Boga potwierdzającym słowa, czyny i misję wysłannika Bożego. Jest więc znakiem mesjańskiej misji Jezusa, nie tylko potwierdzającym jej autentyczność, ale i objawiającym ją w jej najgłębszej istocie. Znaki prowadzą do wiary w Jezusa – Chrystusa i Syna Bożego (J 20,30–31). Jednak nie wszyscy uwierzyli dzięki cudom (J 12,37–40)¹⁸.

Jezus, jako dokonujący cudów i obdarzony Duchem Boży pośrednik, ma związek z tradycją starotestamentalną. Pełne zrozumienie cudów Jezusa przekracza jednak ramy Starego Testamentu. Aby je w pełni zrozumieć, trzeba przeanalizować pewne cechy i idee charakterystyczne dla środowiska apokaliptyczno-eschatologicznego, w którym formował się Nowy Testament. Po wygnaniu babilońskim pojawiły się nowe tendencje w żydowskim myśleniu o Bogu oraz o problemie cierpienia i zła. W miarę jak idea transcendencji Boga nabierała coraz wyraźniejszych kształtów, umacniała się też wiara w anioły jako pośredników między Bogiem a światem. Świat duchów podzielono na dwie sfery: z jednej strony Szatan i demony czy złe duchy, a z drugiej – Bóg i wierni Mu aniołowie. Owe złe duchy nie tylko namawiały ludzi do grzechu, ale zadawały im także cierpienie w postaci chorób. Zarówno grzech, jak i choroba miały zatem wspólne demoniczne pochodzenie. W żydowskiej myśli apokaliptycznej przyzwolenie Boga na rządy złych duchów miało jednak charakter tymczasowy. Oczekiwano, że panowanie Boga objawi się niespodziewanie w historii i obali władzę złych mocy i być może dokona się to za pośrednictwem wysłanego w tym celu przez Niego pomazańca (mesja-

¹⁶ Jan Łach, „Dlaczego Jezus dokonywał cudów?”, w: „*Bóg jest miłością*” (1 J 4,16). *Studia dla ks. prof. Józefa Kudasiewicza w 80. rocznicę urodzin*, red. Waldemar Chrostowski (Warszawa: Vocatio, 2006), 273. Więcej: Hergesel, *Jezus Cudotwórca*, 189–202.

¹⁷ Twardy, *Głoszenie cudów Jezusa dzisiaj*, 80–84; Kudasiewicz, „Cud w Nowym Testamencie”, 164. Więcej: Hergesel, *Jezus Cudotwórca*, 203–214.

¹⁸ Twardy, *Głoszenie cudów Jezusa dzisiaj*, 85–89; Kudasiewicz, „Cud w Nowym Testamencie”, 164. Więcej: Hergesel, *Jezus Cudotwórca*, 215–233.

sza). Właśnie dlatego ewangeliczne cuda dokonywane przez Jezusa jako potężne czyny zbawczej i stwórczej mocy Boga należy rozumieć jako jeden ze sposobów rozpoczęcia w historii etapu ostatecznego, decydującego panowania Boga¹⁹.

Porównanie starożytnych opisów o dokonywanych cudach z relacjami biblijnymi pozwala na wydobycie z nich powtarzających się elementów strukturalnych. Tworzą one zasadniczy schemat opowiadań o cudach, choć w poszczególnych przypadkach zauważa się pewne zmiany. Pominięty zostaje któryś z elementów lub autor relacji wprowadza element nowy. W typowej narracji o cudach występują jednak następujące motywy:

- wprowadzenie, w którym przedstawione są osoby biorące udział w wydarzeniu: cudotwórca, szukający pomocy, świadkowie, przeciwnicy itp.,
- ekspozycja, która dotyczy ogólnej charakterystyki schorzenia, dolegliwości, cierpienia czy trudnej sytuacji oraz zawiera przedstawienie początkowych reakcji proszącego o pomoc i jego otoczenia (podziw, krytyka, niedowierzanie),
- realizacja, która stanowi centralną część opowiadania o cudzie oraz ukazuje zapis słów i gestów cudotwórcy,
- konstatacja orzekająca o dokonaniu cudownego aktu,
- reakcja wdzięczności ze strony człowieka, który doznał pomocy, i różnorodne reakcje świadków wydarzenia (podziw, sprzeciw)²⁰.

Wśród cudów dokonywanych przez Jezusa wyróżnia się: uzdrowienia, wskrzeszenia, egzorcyzmy i cuda nad naturą²¹. Jednym z najbardziej powszechnych cudów było uzdrowienie. Świat starożytny nie odróżniał w jasny sposób uzdrowienia od egzorcyzmu, co wynikało z przekonania, że odpowiedzialnymi zarówno za chorobę, jak i opętanie uważane były złe duchy nawiedzające człowieka. Dlatego też opowiadania o uzdrowieniach i uwolnieniach demonicznych mają ze sobą wiele elementów wspólnych. O ile jednak w egzorcyzmach podkreśla się moment walki egzorcysty ze złym duchem, o tyle w narracjach o uzdrowieniach akcent pada na motyw pomocy ofiarowanej choremu. Pomoc ta przychodzi do potrzebującego jej człowieka dzięki uzdrawiającej mocy obecnej w Jezusie (Mk 5,23–34). Moc ta była w Nim obecna do tego stopnia, że wielu pragnęło jedynie dotknąć Go osobiście (Łk 6,19) lub dotknąć Jego szat, a to wystarczało do osiągnięcia uzdrowienia (Mt 14,35–36). Przekazanie tej mocy mogło się też dokonać przez gest włożenia rąk, dotknięcie (Mk 1,31; Mt 9,29; Łk 5,13; 13,11–13) lub przez posłużenie się śliną (Mk 8,22). Uzdrowieniom często towarzy-

¹⁹ John Paul Heil, „Cuda”, w: *Encyklopedia biblijna*, red. Paul J. Achtemeier (Warszawa: Vocatio, 1999), 168.

²⁰ Hergesel, *Jezus Cudotwórca*, 59–62.

²¹ Rosik, *Jezus i Jego misja*, 160. Kudasiewicz proponuje podział na: uzdrowienia i wskrzeszenia, wypędzanie złych duchów oraz cuda nad żywiołami natury (Józef Kudasiewicz, *Ewangelie synoptyczne dzisiaj* (Ząbki: Apostolicum, 1999), 126). Czerski pisze o egzorcyzmach, uzdrowieniach, wskrzeszeniach, cudach ratujących i cudach obdarowujących (Janusz Czerski, *Jezus Chrystus w świetle Ewangelii synoptycznych* (Opole: Wydawnictwo Świętego Krzyża, 2000), 211–222). Natomiast Paciorek dzieli cuda Jezusa na: uzdrowienia chorych fizycznie, uzdrowienia chorych duchowo, wskrzeszenia, cuda ocalenia i cuda-dary (Paciorek, *Jezus z Nazaretu*, 257–258).

szły słowo wypowiedziane przez Jezusa (Mk 2,11–12; 3,5), które nie miało jednak znaczenia formuły magicznej. Koniecznym warunkiem otrzymania uzdrowienia była wiara (Mk 5,34; 10,52; Mt 9,22; 15,28; Łk 7,50; 8,48; 17,19; 18,42)²².

Ewangelie zawierają trzy opowiadania o wskrzeszeniach: wskrzeszenie córki Jaira (Mk 5,21–23.35–43), wskrzeszenie młodzieńca z Nain (Łk 7,11–17) i wskrzeszenie Łazarza (J 11,1–45). Dzieje Apostolskie opisują także wskrzeszenie Tabity przez Piotra (Dz 9,36–42). Każde wskrzeszenie pełni funkcję znaku zapowiadającego zmartwychwstanie wierzących w Chrystusa. Należy jednak wyraźnie odróżnić zmartwychwstanie od wskrzeszenia. Wskrzeszenie jest powrotem do ponownego życia na ziemi, które zakończy się śmiercią cielesną. Natomiast zmartwychwstanie wskazuje na życie wieczne i doświadczenie ciała uwielbionego. Przy każdym wskrzeszeniu Jezus obdarowywał człowieka życiem doczesnym, zarówno w jego wymiarze duchowym, jak i cielesnym. W ten sposób objawiał On swoją władzę nad śmiercią, mimo że całkowicie jej jeszcze nie pokonał. Znak wskrzeszenia można rozumieć w sensie objawienia, które urzeczywistni się wraz z przyjściem Jezusa w czasach ostatecznych. Każdy opis cudu wskrzeszenia zawiera wątek mówiący o potrzebie wiary w tego, który jest Mesjaszem i Synem Bożym. Wiara ta ukazana jest jako warunek otrzymania daru zmartwychwstania i życia od tego, który jest zmartwychwstaniem i życiem²³.

Ewangeliczne opowiadania o egzorcyzmach dokonywanych przez Jezusa są nośnikiem idei rozszerzania się królestwa Bożego. Czwarty ewangelista nie przekazuje żadnego opisu wypędzenia złego ducha. Natomiast u synoptyków znajduje się dwanaście tekstów mówiących o sześciu egzorcyzmach. Poza tym o wypędzaniu przez Jezusa złych duchów z wielu ludzi jest mowa w czterech tzw. summariach. Obok wskrzeszeń egzorcyzmy należą do tych cudów, które są zdolne najbardziej poruszyć człowieka. Dokonywane były zazwyczaj w sytuacji pełnej napięcia. Dramatyczne są również opisy ludzi owładniętych mocą złych duchów (Mk 5,3–5; 9,18; Mt 15,22; 17,15; Łk 9,39). Ten beznadziejny stan opętanych sprawiał, że ludzi z ich otoczenia ogarniała bezradność, ale dzięki wierze szukali oni ratunku w Jezusie (Mt 15,22; Mk 7,25–26). Złe duchy bardzo żywo reagowały na spotkanie Jezusa z opętanymi, wiedząc dobrze, kim On jest (Mk 1,24; Łk 4,34). W tak dramatycznej sytuacji Jezus stawał wobec opętanych jako Ten, który ma władzę, o czym świadczą Jego słowa wypowiedziane w formie zdecydowanego i surowego rozkazu (Mk 1,25; 5,8; Łk 4,35; 8,29). Wobec tego pełnego zbawczej mocy słowa Jezusa następowało natychmiastowe uwolnienie z mocy złego ducha, które spotykało się z żywą reakcją zebranych (Mk 1,27–28; Łk 4,36–37)²⁴.

Cuda Jezusa dokonywane nad naturą są dwojakiego rodzaju: dotyczą zmian jakościowych (np. przemiana wody w wino) i ilościowych (np. rozmnożenie chleba). Nie chodziło więc w tym przypadku o stwarzanie czegoś nowego, lecz o niezwykłą w normalnych warunkach zmianę w jakości lub ilości. Cuda nad naturą bywały nie-

²² Rosik, *Jezus i Jego misja*, 167–168.

²³ Rosik, *Jezus i Jego misja*, 219; Tadeusz Dola, *Teologia misteriów życia Jezusa* (Opole: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego, 2002), 164.

²⁴ Twardy, *Głoszenie cudów Jezusa dzisiaj*, 143–146.

kiedy dokonywane bez specjalnej prośby o pomoc, lecz były wynikiem spontanicznej reakcji Jezusa na potrzeby otaczających Go ludzi. Tak działo się w sytuacji rozmnożenia chleba (Mk 6,35–44; 8,2–3) i przy cudownym połowie ryb (Łk 5,4–11; J 21,1–14). Często również samo dokonywanie się cudu nie było dostrzegane przez świadków. Nie działo się praktycznie nic nadzwyczajnego aż do momentu stwierdzenia niezwykłości zaistniałej sytuacji. Czasami owej demonstracji cudownego faktu towarzyszył lęk jego świadków, a nie tylko zdumienie czy podziw, jak w przypadku pozostałych kategorii cudów²⁵.

Historiozbawcza koncepcja cudu łączy go ściśle z wiarą. Jednak relacja pomiędzy cudem a wiarą jest złożona. Z jednej strony bowiem cuda Jezusa zmierzały do wzbudzenia wiary, z drugiej zaś – pośrednio lub bezpośrednio zakładały wiarę. Była to wiara, że w Jezusie zostało zapoczątkowane ostateczne królestwo Boga i że Jezus objawia je w cudownych czynach. Bez wiary nie można zobaczyć skutków zbawczego działania Boga w historii. Ponieważ Jezus nie znalazł wiary w Nazarecie, nie mógł tam dokonać cudu (Mk 6,5–6). Ludzie otaczający Jezusa nieraz podziwiali cuda, nie dochodząc jednak do wiary w Niego (J 6,26). Jego uczniowie zaś, widząc w cudach Jezusa znaki chwały mesjańskiej, uwierzyli w Niego (J 2,11). Wiara w cuda ostatecznie nie jest więc wiarą w ten czy inny cud, ale wiarą w Jezusa Chrystusa, który objawia siebie w tych konkretnych wydarzeniach. Dlatego też poprzez cuda prowadził On ludzi do wiary, rozbudzając ją, a nie wymuszając²⁶.

Nowotestamentalne cuda są również sygnałem, że wraz z przyjściem Jezusa z Nazaretu – Syna Bożego, który stał się człowiekiem, nadeszło królestwo Boże. Cudotwórcza działalność Jezusa była eschatologicznym znakiem nadejścia czasów mesjańskich, a Jego cuda są obrazowym potwierdzeniem proklamowanego przez Jezusa nadejścia królestwa Bożego. Oczywiście, może to pojąć tylko człowiek wierzący, a cuda mogą z pewnością ułatwić wiarę w Jezusa. Mogły być one bowiem dowodem na to, że Jezus jest wielkim prorokiem, a nawet Mesjaszem. Mogły prowokować do myślenia o tajemnicy Jego Osoby. Nie dawały ludziom spokoju i zmuszały do zastanowienia się nad tym, kim jest Jezus. Co więcej, prowokowały do zajęcia stanowiska wobec Niego, stając się katalizatorami, dzięki którym ujawnia się wiara lub niewiara w Syna Bożego²⁷.

Podmiotem cudów był także pierwotny Kościół, ponieważ Jezus przekazał moc ich czynienia swoim uczniom i tym, którzy w Niego uwierzą (Mk 16,17). Cuda dokonywane przez apostołów i uczniów Pana objawiały moc zbawczą zmartwychwstałego Jezusa oraz poświadczały autentyczność misji apostoelskiej (1 Kor 2,4; 2 Kor 12,11–12). W tym okresie jeszcze bardziej zacieśniony został związek cudów ze słowem, wyraźniej ukazując zbawczy aspekt cudów. Znaki i cuda pozwalały także odróżniać fałszywych proroków od prawdziwych (Dz 8,9–24; 13,10–12). Jednocześnie potwierdzały Ewangelię i prowadziły ludzi do wiary²⁸.

²⁵ Dola, *Teologia misteriów życia Jezusa*, 192–193.

²⁶ Kudasiewicz, „Cud w Nowym Testamencie”, 161; Paciorek, *Jezus z Nazaretu*, 264–265.

²⁷ Bartnicki, „Problematyka cudów Jezusa we współczesnej egzegezie”, 60–61.

²⁸ Kudasiewicz, „Cud w Nowym Testamencie”, 163–164.

Według Dziejów Apostolskich apostołowie dokonywali cudów w Jerozolimie i byli poszukiwani przez ludzi potrzebujących uzdrowienia, podobnie jak Jezus (Dz 5,12–16; 8,9–13). Niektóre relacje, np. uzdrowienie chromego przy bramie świątyni (Dz 3,1–10), przypominają dokładnie opowiadania z Ewangelii. Cuda potwierdzały również przełomowe momenty w przeobrażaniu się misji apostołów ze skoncentrowanej na Żydach w skierowaną do pogan. Pierwszym z nich były wydarzenia podczas Pięćdziesiątnicy: spełnienie proroctwa Jł 2,28–32 i wylanie Ducha, za czym szedł cud powszechnego rozumienia orędzia apostołów (Dz 2,5–11). Inne cudowne wydarzenia wskazujące na Boga, który chroni apostołów przed naturalnymi i politycznymi niebezpieczeństwami, to uwolnienie Piotra (Dz 12,1–17) i Pawła z więzienia (Dz 16,19–39) oraz ocalenie pasażerów statku i załogi w czasie burzy na morzu (Dz 27,13–44), a także Pawła ukąszonego przez żmiję (Dz 28,1–6).

Niektórzy uczeni twierdzili nawet, że w Drugim Liście do Koryntian Paweł próbował zdyskredytować tych, którzy utrzymywali, że dysponują większą mocą niż on, ponieważ potrafili czynić cuda. W rzeczywistości jednak apostoł wysoko cenił cuda i uzdrowienia. Należą one do darów Ducha, które wymienia w 1 Kor 12,4–11. Szeregując je pod względem znaczenia w 1 Kor 12,28, Paweł umieścił dokonywanie cudów i uzdrawianie tuż po charyzmatycznych darach, które otrzymują apostołowie, prorocy i nauczyciele. W Rz 15,18–20 apostoł zaakcentował wagę dokonanych przez siebie znaków i cudów w uzyskaniu posłuszeństwa wierze ze strony pogan. Chociaż nie opowiadał o swoich znakach, cudach czy uzdrowieniach, to jednak oczywiste wydaje się to, że pełniąc posługę misyjną wśród pogan, wysoko cenił zdolność czynienia cudów (2 Kor 12,12)²⁹.

Zakończenie

Pomimo szczegółowych różnic pomiędzy cudami opisanymi w Starym i w Nowym Testamencie w całym Piśmie Świętym cuda ukazane są jako środki, za pomocą których Bóg objawia i wypełnia swój plan wobec świata, a szczególnie wobec swojego ludu i dla odkupienia tych, którzy odpowiadają wiarą na Jego pomoc. Cuda służyły więc zawsze stopniowemu odkrywaniu i poznawaniu Boga. W konsekwencji pobudzały do wiary, która gwarantuje ocalenie, przetrwanie i osiągnięcie zbawienia określonego przez Boga jako cel ludzkiego życia.

Dzisiaj zdarza się jednak dość często, że nawet chrześcijanie uważają za już nieaktualne samo pojęcie cudu. Inni zaś wprost uganiają się za różnego rodzaju pseudocudami. Te dwie skrajne postawy pochodzą z tego samego źródła, wciąż żywego dzięki specyficznej apologetyce, która przez długi czas odgrywała istotną rolę. Zgodnie z założeniami tej apologetyki cud uważano za wyzwanie rzucone prawom natury. Natomiast Biblia widzi w każdym opisanym w niej cudzie przede wszystkim działanie Boga, który objawia wobec człowieka swoją miłość i potęgę.

²⁹ Kee, „Cuda w świecie Biblii”, 96–97.

Bibliografia

- Bartnicki, Roman. „Problematyka cudów Jezusa we współczesnej egzegezie”. *Warszawskie Studia Teologiczne* 24, 2 (2001): 53–80.
- Czerski, Janusz. *Jezus Chrystus w świetle Ewangelii synoptycznych*. Opole: Wydawnictwo Świętego Krzyża, 2000.
- Dola, Tadeusz. *Teologia misteriów życia Jezusa*. Opole: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego, 2002.
- Heil, John Paul. „Cuda”. W: *Encyklopedia biblijna*, red. Paul J. Achtemeier, (168–169). Warszawa: Vocatio, 1999.
- Hergesel, Tomasz. *Jezus Cudotwórca*. Katowice: Księgarnia św. Jacka, 1987.
- Hergesel, Tomasz. „Znaki”. W: *Egzegeza Ewangelii św. Jana. Kluczowe teksty i tematy teologiczne*, red. Feliks Gryglewicz, 383–398. Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL, 1992.
- Kee, Howard Clark. „Cuda w świetle Biblii”. W: *Słownik hermeneutyki biblijnej*, red. R.J. Coggins, J.L. Houlden, (94–98). Warszawa: Vocatio, 2005.
- Kudasiewicz, Józef. *Ewangelie synoptyczne dzisiaj*. Ząbki: Apostolicum, 1999.
- Kudasiewicz, Józef. „Cud w Nowym Testamencie”. W: *Nowy słownik teologii biblijnej*, red. Henryk Witczyk, (160–165). Lublin–Kielce: Towarzystwo Naukowe KUL, Wydawnictwo Jedność, 2017.
- Łach, Jan. „Dlaczego Jezus dokonywał cudów?”. W: *„Bóg jest miłością” (1 J 4,16)*. *Studia dla ks. prof. Józefa Kudasiewicza w 80. rocznicę urodzin*, red. Waldemar Chrostowski, 267–277. Warszawa: Vocatio, 2006.
- Łukaszuk, Romuald. „Cud”. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 3 (kol. 642–643). Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 1985.
- Paciorek, Antoni. *Jezus z Nazaretu. Czasy i wydarzenia*. Częstochowa: Edycja Świętego Pawła, 2015.
- Rosik, Mariusz. *Jezus i Jego misja. W kręgu orędzia Ewangelii synoptycznych*. Kielce: Instytut Teologii Biblijnej Verbum, 2003.
- Stachowiak, Lech. „Cud w Starym Testamencie”. W: *Nowy słownik teologii biblijnej*, red. Henryk Witczyk, (157–160). Lublin–Kielce: Towarzystwo Naukowe KUL, Wydawnictwo Jedność, 2017.
- Szamocki, Grzegorz. „Znaczenie cudów w Biblii”. *Studia Gdańskie* 21 (2007): 51–58.
- Ternant, Paul. „Cud”. W: *Słownik teologii biblijnej*, red. Xavier Léon-Dufour (162–170). Poznań: Pallottinum, 1994.
- Twardy, Jan. *Głoszenie cudów Jezusa dzisiaj*. Kielce: Współczesna Ambona, 2001.
- Wojciechowski, Michał. *Cuda Jezusa*. Częstochowa: Edycja Świętego Pawła, 2010.

Streszczenie

Z perspektywy biblijnej należy postrzegać cuda jako znaki zbawczego działania Boga. Dlatego autorzy Starego i Nowego Testamentu nie skupiali się na opisywaniu nadzwyczajności samego zjawiska cudu. Przywoływane przez nich cudowne wydarzenia mają prowadzić przede wszystkim do poznania Boga i wiary w Niego, a w konsekwencji – do przyjęcia Jego woli, którą jest zbawienie człowieka.

Słowa kluczowe: Stary Testament, Nowy Testament, Jezus Chrystus, cud, znak, wiara

Abstract**MIRACLE IN THE HOLY SCRIPTURES**

From the biblical perspective one should perceive miracles as signs of the saving action of God. Therefore, the authors of the Old and New Testaments did not focus on describing the extraordinary phenomenon of the miracle itself. The miraculous events are primarily to know God and to believe in Him, and consequently to accept His will, which is the salvation of man.

Keywords: Old Testament, New Testament, Jesus Christ, miracle, sign, faith